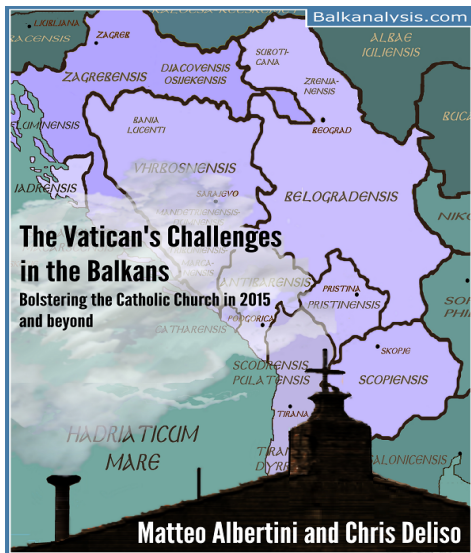

ПРИКАЗ КЊИГЕ „ИЗАЗОВИ ВАТИКАНА НА БАЛКАНУ: ЈАЧАЊЕ КАТОЛИЧКЕ ЦРКВЕ У 2015. И ДАЉЕ“

Катарина М. Штрбац*

Министарство одбране Републике Србије, Институт за стратегијска истраживања

The Vatican's Challenges in the Balkans,
Matteo Albertini and Chris Deliso,
Balkananalysis.com, 2015

„Изазови Ватикана на Балкану: Јачање католичке цркве у 2015. и даље“ (објављена у електронском издању на сајту www.balkananalysis.com) прва је савремена аналитичка студија која истражује улогу католичке цркве на Балкану од 90-их година двадесетог века до данас. На 250 страница текста комбинује се новинарски и аналитички приступ, стварајући јединствену синтезу која није уобичајена у савременој литератури. Књига је написана разумљивим језиком и за ширу читалачку публику, али је релевантно штиво за аналитичаре савременог Балкана и из региона и иностранства.

Претходне студије о улози Ватикана на Балкану углавном су се бавиле његовом контроверзном улогом током Другог светског рата, док ова електронска књига тумачи улогу Ватикана на Балкану од Другог светског рата до данас. Такође, имајући у виду да је књига објављена недавно (јануар 2015), веома је актуелна за новинаре и истраживаче који истражују садашњу и будућу улогу Ватикана и Католичке цркве у региону. Ова револуционарна студија о релацијама Ватикана и балканских земаља обрађа се свима који су заинтересовани за геополитику, регионалну улогу хришћанства, ислам, западне силе, Турску, итд.

Аутори књиге „Изазови Ватикана на Балкану: Јачање католичке цркве у 2015. и даље“ користили су разне изворе, интервјуисали релевантне особе, извршили истраживања на терену, проучили извештаје из доступних медија, али су користили и методе прикривених истраживања. Осим текста, књига има и пет додатака препуних чињеница који читаоцу штеде време у тражењу специфичних података. Ти подаци укључују: списак свих ватиканских нунција на Балкану, билатералне дипломатске односе Ватикана и балканских држава, кључне информације о највећим добротворним организацијама Католичке цркве, Малтешких витезова и Језуитског реда, а које су ак-

* Пуковник др Катарина М. Штрбац је научни сарадник.

тивне на Балкану. Може се рећи да ови подаци омогућавају читаоцима и истраживачима да разумеју дубину и комплексност операција Католичке цркве на Балкану.

Књига је структурирана у седам поглавља у којима се обрађују студије случаја земаља Балкана. То омогућава читаоцу да разуме улогу Католичке цркве у дипломатском смислу, али и неке ставове у односу на актуелне догађаје, као што је јачање односа са Хрватском Католичком црквом и статусом Међугорја. Нису обрађене Грчка и Румунија, што може да представља недостатак, али свакако и могућност за наставак истраживања о овој теми.

Аутори су овом књигом показали да поседују комплементарна знања, без обзира на то што долазе из различитих земаља и што имају различите погледе и знања у вези са основном темом књиге. *Matteo Albertini* је италијански истраживач који се бави семиотиком на Болоњском универзитету. Провео је одређено време на Балкану пишући о католицизму на Косову и Метохији и организованом криминалу и политици у Србији и Црној Гори. Он је значајан контрибутор сајта *Balkananalysis.com*, независног сајта који се бави актуелним темама из региона. Основао га је *Chris Deliso* 2003. године са жељом да се обезбеде независне анализе о важним питањима из региона које нису обрађиване или су обрађиване на пристрасан начин од медијских група које су контролисане различитим економским интересима и донацијама из иностранства. *Deliso* (други аутор) живи у региону Балкана и бави се истраживачким новинарством, а писао је анализе и за низ иностраних медија. Свој истраживачки рад представио је на неколико међународних конференција.

По садржају књиге може се сагледати ширина истраживања које су спровели аутори. Прво поглавље разматра структуру дипломатије Ватикана на Балкану, профиле дипломата који су именовани, а анализира и њихове биографије. По први пут је израђен дипломатски профил: према статистици, просечан нунцио на Балкану стар је 62 године када је започео своју мисију, а пре тога служио у неколико афричких и јужноамеричких земаља пре доласка на Балкан. Аутори користе ове статистичке податке како би појачали став да католичка црква види Балкан као место за искусне дипломате, али и као продужетак „развијеног света“ (то виђење није више реалистично с обзиром на то да је Балкан развијенији у односу на деведесете године прошлог века). Ипак, аутори сматрају да је то корисна информација о ставу Ватикана о региону. Такође, наводе тај став у контексту недавних промена у руководећим структурама Ватикана, као и имајући у виду специфичан лични карактер папе Фрање. Чињеница је да је у протекле две године Ватикан много мање критикован у светским медијима захваљујући харизми папе Фрање, што је, према ставовима аутора, од велике важности и за улогу Католичке цркве на Балкану. Они сматрају да је Католичка црква имала дефанзивну улогу током папе Бенедикта XVI, а да је сада много енергичнија и видљивија у региону.

У другом поглављу књиге тема је папина посета Албанији у септембру 2014. године. Аутори цитирају папу, званичнике Католичке цркве и албанске лидере, анализирајући како католичка црква види Албанију, али и саме Албанце у контексту посткомунистичког враћања цркви и вери, наглашавајући међурелигијску хармонију. Албанска парола „једна нација, три религије“ важна је за каснија поглавља књиге у којима се објашњава утицај Ватикана на албански фактор у региону. Такође, аутори говоре о начину на који албански лидери користе папину посету како би по-

бољшали медијску слику о Албанији која је веома неповољна у светским оквирима због ангажовања цихадиста на Блиском истоку.

Треће поглавље говори о безбедносним дилемама Ватикана и његовом страху од тероризма, посебно током посете папе Албанији и Турској. Пише се и о католичкој мањини у Турској и детаљима папиних разговора са Ердоганом и патријархом Бартоломејом, али је највећи део поглавља посвећен законима, директивама и позитивној пракси које карактерише безбедност Ватикана не само у граду, већ и током папиних посета. Аутори говоре и о новим безбедносним процедурама које су усвојене протеклих година, а као реакција на растуће претње терориста и могуће сајбер нападе.

Четврто поглавље говори о ватиканским односима са православним Балканом (Србија, Црна Гора, Македонија и Бугарска). У овом поглављу дискутује се о најважнијим питањима, али и о мање битним која нису ни позната изван Италије. Ватикан доноси одлуке и о структурним питањима, важним за дипломатско деловање, као што су акредитација дипломата на резиденцијалној и нерезиденцијалној основи, што је случај са Бугарском и Македонијом.

У анализи односа Србије и Ватикана најважнији политички став Ватикана у овом тренутку је непризнавање самопроглашене независности Косова и Метохије. Ватикан не жели да квари своје односе са, како каже, моћном Српском православном црквом, а у интересу могућег хришћанског уједињења, те у том смислу не разматра питање признања независности КиМ-а. У тумачењу односа Ватикана са Србијом аутори цитирају кардинала Валтера Каспера, у то време председника Савета за промоцију хришћанског јединства који је изјавио: „Ми наравно знамо да је Косово тешка рана и бол за Српску православну цркву. Такође знамо да је Косово колевка и центар српског православља. Ми разумемо то и желимо да узмемо у обзир” Такође, сложеност односа Ватикана и Српске православне цркве у будућности определиће даље одлуке о признавању/непризнавању независности Косова.

Осим политичког питања о Косову и Метохији, Ватикан има дилеме о ставу Срба у вези са контроверзном одлуком да се Степинац прогласи за свеца, као и о негативној улози Католичке цркве у Другом светском рату.

У случају Црне Горе, коју су аутори касније идентификовали као кључну земљу у ватиканској балканској слагалици, два питања су кључна: формирање и активности тзв. црногорске православне цркве и необичан случај са верским реликвијама које су некада биле у поседу малтешких витезова, а отете су из Византије током Крсташког рата 1204. године. Тај веома занимљив случај је изванредан доказ на који начин Ватикан врши притисак на црногорске лидере како би се те религијске реликвије вратиле у посед витезова.

Дугачко пето поглавље посвећено је Босни и Херцеговини и Хрватској, где Ватикан има дуг историјски утицај. У књизи се говори о томе да ће папа Франа можда ускратити подршку „неоушастама” који су се окупљали око цркве током „Туђманове ере” и да ће се посветити другим црквеним питањима, међу којима доминира смањен интерес Хрвата за религију након уласка у Европску унију.

Свакако да је утицај цркве у Хрватској и даље јак, тако да постоје и организације цивилног друштва које имају блиску сарадњу са црквом у питањима дискриминације, као што су права геј популације и права на абортус.

Што се тиче Босне и Херцеговине ситуација је веома забрињавајућа са становишта Католичке цркве, имајући у виду да је значајно опао број верника од ратова 90-

их година, али да економска питања, емиграција и дискриминација католичких верника од муслиманске већине не помажу у томе.

Последња два поглавља вероватно су најзанимљивија читалачкој публици, нарочито поглавље шест које се концентрише на јак утицај католичких хуманитарних организација и организација цивилног друштва на Балкану и истражене су активности које су те организације имале од раних деведесетих до данас. Аутори наглашавају да те организације нису имале искључиво хуманитарни карактер, већ идеолошки и мисионарски, нарочито отварањем школа на Косову и Метохији и Албанији. Ово поглавље даје исцрпан извештај о активностима Малтешких витезова и њиховој политичкој и хуманитарној снази, а говори и о Језуитском реду и њиховим традиционалним школама у Хрватској, Босни и Херцеговини, Албанији, а данас и на Косову и Метохији.

Последње поглавље у књизи посвећено је закључцима. Док су у претходним поглављима изношене информације које су углавном познате, у овом финалном делу књиге аутори користе ресурсе који нису јавни, како би илустровали комплексност и озбиљност активности, а које ће у будућности значајно опредељивати политички и стратешки положај Балкана.

Према ауторима, Мађарска има стратешку улогу помажући Ватикану да дође до одређених информација, нарочито у Црној Гори, док званични Рим сматра да албанска католичка мањина на КиМ и у Албанији може да формира тзв. „Источнојадранску зону западног утицаја” која би се супротставила експанзионистичкој политици Турске под Ердоганом у последњих 12 година. Док старије студије углавном оптужују Ватикан да је фокусиран на борбу против Православне цркве, аутори верују да је у овом тренутку Ватикан више окренут растућем утицају ислама у региону, а да православци ионако имају негативан прираштај становништва, те не представљају озбиљног противника. Растући број муслимана у региону и јачање њихових политичких активности под утицајем Турске представља једну врсту аларма за Ватикан и земље као што су Италија и Немачка.

Конфликт на Блиском истоку проузроковао је реке илегалних миграната у Европу, што стара конзервативна Европа не гледа благонаклоно. Свакако, аутори сматрају да је Запад схватио да не може да контролише или интегрише цео Балкан, па настоји да ојача улогу католичке цркве и католичку популацију у зони источног Јадрана.

Осим текста аутори су нам ставили на увид документа која се односе на могуће макропројекте Европске уније у источном Јадрану и доказе за тренутни „шпијунски рат” између Немачке и Турске у региону. Жеља Ватикана је да поново успостави своју позицију у образовном и политичком животу региона, јачањем мита да Албанци имају хришћанску историју или, у најгорем случају, да нису били муслимани. Ове чињенице нису ништа ново, већ наставак игре Ватикана коју је играо вековима. Перцепција источног Јадрана је зона раздвајања Истока и Запада, Латина и Византије, отоманског и венецијанског царства итд.

„Изазови Ватикана на Балкану: Јачање католичке цркве у 2015. и даље” вредно је штиво које би требало узети у обзир приликом анализирања прошлости, али и предвиђања будућности. Књига представља јединствен покушај аутора у разјашњавању односа Ватикана и земаља региона и без обзира на то да ли ће се предвиђања аутора остварити, чињенице наведене у књизи требало би узети у обзир.